

Dokumentas atspausdintas iš teismų praktikos paieškos sistemos INFOLEX. Praktika
(www.teismupraktika.lt)

Kortelė:

2009780_RegNr_e3K-3-210-313/2021

<http://www.infolex.lt/tp/2009780>

Civilinė byla Nr. e3K-3-210-313/2021

Teisminio proceso Nr. 2-55-3-01074-2018-8

Procesinio sprendimo kategorija: 3.4.3.11

(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. liepos 8 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Alės Bukaviniienės (pranešėja), Antano Simniškio (kolegijos pirmininkas), Egidijos Tamošiūnienės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal trečiojo asmens A. J. kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugsėjo 22 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal pareiškėjos bankrutuojančios uždarnosios akcinės bendrovės „GJ baldai“ prašymą dėl bankrutuojančios uždarnosios akcinės bendrovės „GJ baldai“ bankroto pripažinimo tyčiniu, trečiasis asmuo A. J., suinteresuotas asmuo byloje V. J. (V. U.).

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama **dėl teisės normų, reglamentuojančių tyčinį bankrotą, aiškinimo ir taikymo.**

2. Vilniaus apygardos teismas 2018 m. liepos 26 d. nutartimi iškėlė UAB „GJ baldai“ bankroto bylą ir paskyrė įmonės administratore UAB „Bankroto administravimo ir teisinių paslaugų centras“.

3. Nemokumo administratorė kreipėsi į teismą su prašymu pripažinti BUAB „GJ baldai“ bankrotą tyčiniu Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBĮ) 20 straipsnio 2 dalies 5 punkte nustatytu pagrindu. Nemokumo administratorė teigė, kad paskutinis iki bankroto bylos iškėlimo buvęs BUAB „GJ baldai“ vadovas V. U. neperdavė jokių bendrovės dokumentų, su ja nebendradarbiavo. Be to, buvusiam BUAB „GJ baldai“ vadovui Vilniaus apygardos teismo 2019 m. sausio 10 d. nutartimi buvo paskirta 500 Eur dydžio bauda už įmonės dokumentų ir turto neperdavimą. Tai rodo, kad BUAB „GJ baldai“ bankrotą nulėmė ne verslo nesėkmė ar kitos priežastys, o tyčiniai buvusio vadovo V. U. veiksmai.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Vilniaus apygardos teismas 2020 m. birželio 30 d. nutartimi pareiškėjos BUAB „GJ baldai“ nemokumo administratorės prašymo dėl BUAB „GJ baldai“ bankroto pripažinimo tyčiniu netenkino.

5. Teismas nustatė, kad UAB „GJ baldai“ vadovu nuo 2014 m. liepos 24 d. iki 2018 m. spalio 18 d. buvo V. U. Įmonės akcininku nuo 2012 m. gegužės 17 d. iki 2016 m. kovo 25 d. buvo I. K. (I. K.), nuo 2016 m. kovo 25 d. – A. J.

6. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. liepos 26 d. nutartimi dėl bankroto bylos UAB „GJ baldai“ iškėlimo įmonės valdymo organams buvo nustatytas 15 dienų terminas perduoti bankroto administratorėi įmonės turtą pagal finansinę atskaitomybę, sudarytą nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos duomenimis, taip pat visus įmonės dokumentus. Vilniaus apygardos teismo 2019 m. sausio 10 d. nutartimi V. U. buvo paskirta 500 Eur dydžio bauda už įmonės dokumentų ir turto neperdavimą bankroto administratorėi.

7. Vilniaus miesto apylinkės teisme buvo nagrinėjama civilinė byla Nr. e2-1199-820/2019 pagal ieškovės BUAB „GJ baldai“ ieškinį atsakovei UAB „Apskaitos analizė“ dėl įpareigojimo grąžinti buhalterinės apskaitos dokumentus. Minėtoje byloje nustatyta, kad 2013 m. lapkričio 4 d. UAB „GJ baldai“ ir UAB „Apskaitos analizė“ sudarė sutartį, kurios pagrindu UAB „Apskaitos analizė“ įsipareigojo teikti UAB „GJ baldai“ buhalterinės apskaitos vedimo paslaugas. 2016 m. gegužės 3 d. pranešimu dėl sutarties nutraukimo UAB „GJ baldai“ su UAB „Apskaitos analizė“ nuo 2016 m. gegužės 4 d. nutraukė sutartį ir pareikalavo grąžinti visus atsakovės buhalterinės apskaitos dokumentus. UAB „Apskaitos analizė“ 2016 m. gegužės 6 d. patvirtino, kad jai apie sutarties nutraukimą yra žinoma, tam neprieštaravo, bet paprašė dokumentų grąžinimo terminą pratęsti iki

2016 m. gegužės 19 d. UAB „GJ baldai“ 2016 m. gegužės 9 d. raštu sutiko dokumentų gražinimo terminą pratęsti iki 2016 m. gegužės 13 d. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2019 m. sausio 7 d. nutartimi paliko nenagrinėtą ieškovės BUAB „GJ baldai“ ieškinį atsakovei UAB „Apskaitos analizė“ dėl skolos priteisimo, nes administratorė nepašalino trūkumų ir nenurodė konkrečių dokumentų, kuriuos prašo išreikalauti.

8. Nemokumo administratorė nepateikė teismui duomenų, kad iš gautų pinigų nebuvo atsiskaityta su kreditoriais. Administratorė netikrino ir neanalizavo lėšų judėjimo atsiskaitomosiose sąskaitose, iš ko galima būtų vertinti aktyvios veiklos vykdymo laikotarpį ir mastą, nustatyti kontrahentus bei preliminariai spręsti dėl realios situacijos iki bankroto bylos iškėlimo, finansiniuose dokumentuose deklaruotų duomenų realumo. Įmonės vardu atidarytos sąskaitos yra registruotos Valstybinėje mokesčių inspekcijoje prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – VMI), atsiskaitomųjų sąskaitų duomenys administratorėi prieinami ir turėjo būti išanalizuoti.

9. Byloje nėra duomenų, kad nemokumo administratorė kreipėsi į antstolį dėl faktinių aplinkybių konstatavimo buvusiam vadovui neperduodant įmonės dokumentų bei turto. Tyčinio bankroto prašymui pagrįsti pareiškėja nepateikė faktinių aplinkybių konstatavimo protokolo (antstolio) ir jokių kitų įrodymų, kuriais remiantis teismui būtų galima padaryti išvadą apie dokumentų būklę, sudėtį, išsamumą, įsitikinti dėl finansinių ataskaitų duomenų (ne)atitikties pirminiams apskaitos dokumentams.

10. Lietuvos apeliacinis teismas, išnagrinėjęs atskirąjį skundą pagal pareiškėjos BUAB „GJ baldai“ atskirąjį skundą, 2020 m. rugsėjo 22 d. nutartimi panaikino Vilniaus apygardos teismo 2020 m. birželio 30 d. nutartį ir klausimą išsprendė iš esmės – BUAB „GJ baldai“ bankrotą pripažino tyčiniu ir už BUAB „GJ baldai“ tyčinį bankrotą atsakingu pripažino V. U.

11. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad prašymas dėl BUAB „GJ baldai“ bankroto pripažinimo tyčiniu teismui pateiktas 2020 m. balandžio 30 d., todėl šis klausimas turėjo būti sprendžiamas remiantis Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo (toliau – JANĮ), o ne ĮBĮ nuostatomis. Pirmosios instancijos teismas, nepagrįstai nusprendęs prašymo dėl BUAB „GJ baldai“ bankroto pripažinimo tyčiniu nagrinėjimui taikyti ĮBĮ, neįvertino atitinkamų korekcijų, susijusių su minėto tyčinio bankroto požymio taikymu, įtvirtintų JANĮ, ir tai lėmė neteisėto ir nepagrįsto procesinio sprendimo priėmimą.

12. Aplinkybę, kad atitinkami UAB „GJ baldai“ dokumentai yra buvusio jos vadovo žinioje, patvirtina į bylą pateikti VMI 2016 m. birželio 3 d. – rugsėjo 2 d. dokumentų poėmio aktai, kuriuose V. U. patvirtino, jog gavo iš VMI paimtus dokumentus, Vilniaus apygardos prokuratūros 2-ojo baudžiamojo persekiojimo skyriaus 2019 m. birželio 26 d. kaltinamasis aktas, kuriame V. U., kaip kaltinamasis dėl svetimo turto pasisavinimo, išdėstydamas savo poziciją, nurodė, kad po bankroto bylos UAB „GJ baldai“ iškėlimo negalėjo perduoti bankroto administratorėi bendrovės dokumentų, antspaudo, nes bijojo, kad dokumentai bus klastojami. Kad ir kokius bendrovės dokumentus turi buvęs jos vadovas, jis privalo įvykdyti jam įstatyme nustatytą pareigą perduoti visus turimus dokumentus bankroto administratorėi ir jo nuo šios pareigos įvykdymo neatleidžia nepagrįstos prielaidos, kad dokumentai, perduoti nemokumo administratorėi, gali būti klastojami.

13. Išvados, kad V. U. disponuoja bendrovės „GJ baldai“ dokumentais, nepaneigia Vilniaus miesto apylinkės teisme nagrinėtos civilinės bylos Nr. e2-1199-820/2019 duomenys. Tai, kad šioje byloje V. U. buvo pareiškęs ieškinį UAB „Apskaitos analizė“ dėl bendrovės dokumentų gražinimo, neįrodo, kad ji turėjo tokius dokumentus. Tuo labiau aplinkybė dėl to, kas iš tiesų disponuoja UAB „GJ baldai“ dokumentais, nurodytoje byloje nebuvo nustatyta, nes teismo 2019 m. sausio 15 d. nutartimi ieškiny

paliktas nenagrinėtas ieškovei nepatikslinus, kokius konkrečiai dokumentus ji siekia išreikalauti iš UAB „Apskaitos analizė“. Todėl teismas atmetė argumentus, kad bendrovės dokumentai yra UAB „Apskaitos analizė“ žinioje.

14. Apeliacinės instancijos teismas nustatė ne tik tai, kad V. U. disponuoja bendrovės dokumentais, bet ir tai, jog be svarbių priežasčių jų neperdavė nemokumo administratoriui. Šią aplinkybę įrodo 2019 m. birželio 26 d. kaltinamasis aktas, BUAB „GJ baldai“ bankroto bylos duomenys – Vilniaus apygardos teismo 2019 m. sausio 10 d. nutartimi V. U. paskirta 500 Eur bauda už bendrovės dokumentų ir turto neperdavimą. Byloje nėra duomenų, kurie leistų spręsti apie objektyvias dokumentų neperdavimo administratoriui priežastis.

15. V. U. turimų BUAB „GJ baldai“ dokumentų neperdavimas nemokumo administratoriui yra sąmoningas veiksmas, kuriuo siekiama nuslėpti blogą bendrovės valdymą. Tai rodo į bylą pateiktas Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. gruodžio 5 d. apkaltinamasis nuosprendis, kuriuo V. U. pripažintas kaltu padaręs nusikalstamą veiką, nustatytą Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 183 straipsnio 1 dalyje, taip pat kartu su skundu pateiktas naujas įrodymas – BUAB „GJ baldai“ banko sąskaitos 2018 m. birželio 4 d. – 2018 m. spalio 11 d. laikotarpio išrašas. Pastarasis dokumentas patvirtina, kad V. U. nurodytu laikotarpiu išėmė iš BUAB „GJ baldai“ banko sąskaitos beveik 14 000 Eur sumą. Apkaltinamasis nuosprendis patvirtina, kad V. U. neteisėtai pasisavino BUAB „GJ baldai“ lėšas po bankroto bylos bendrovei iškėlimo.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

16. Trečiasis asmuo A. J. kasaciniu skundu prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugsėjo 22 d. nutartį ir palikti galioti Vilniaus apygardos teismo 2020 m. birželio 30 d. nutartį. Kasacinis skundas yra grindžiamas tokiais argumentais:

16.1. Apeliacinės instancijos teismas skundžiamoje nutartyje nurodė, kad turi būti taikomos JANĮ normos, nors UAB „GJ baldai“ bankroto byla buvo iškelta dar iki JANĮ įsigaliojimo, o galimi neteisėti tyčinio bankroto veiksmai taip pat buvo atlikti galiojant ĮBĮ.

16.2. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai skirtingai aiškino JANĮ ir ĮBĮ teisės normų taikymą nustatant tyčinio bankroto požymius, kai bankroto byla buvo iškelta dar galiojant ĮBĮ. Todėl yra būtinas teismų praktikos suvienodinimas dėl įstatymų normų, reglamentuojančių tyčinio bankroto požymius, taikymo laiko atžvilgiu. Trečiojo asmens nuomone, pirmosios instancijos teismas nagrinėjamu atveju pagrįstai taikė ĮBĮ normas, reglamentuojančias tyčinio bankroto požymius.

16.3. Atitinkamai sprenddamas klausimą dėl ĮBĮ ir JANĮ taikymo laiko atžvilgiu ir bankroto pripažinimo tyčiniu, apeliacinės instancijos teismas turėjo vadovautis kasacinio teismo praktika, pagal kurią JANĮ 70–72 straipsniuose įtvirtintoms taisyklėms dėl pripažinimo tyčiniu bankroto kriterijų netaikoma atgalinio galiojimo išimtis, nes jos yra materialiosios teisės normos. Todėl sprendžiant nagrinėjamą ginčą taikytinas bendrovės bankroto bylos iškėlimo metu (2018 m.) galiojęs teisinis reglamentavimas.

16.4. Pagal ĮBĮ reglamentavimą, apgaulingas (netinkamas) buhalterinės apskaitos vedimas buvo vienas iš požymių, kurių nustatęs teismas turėjo bankrotą pripažinti tyčiniu. Be to, šio požymio taikymui buvo privalu nustatyti dar vieną aplinkybę – visišką ar dalinį negalėjimą nustatyti įmonės veiklos, jos turto, nuosavo kapitalo ar įsipareigojimų dydžio ar struktūros. Tačiau pagal JANĮ šio

tyčinio bankroto požymio taikymui nėra būtina įrodinėti aplinkybės, kad dėl apgaulingai ar aplaidžiai tvarkytos buhalterinės apskaitos nėra galimybės nustatyti įmonės veiklos, turto ir kitų aplinkybių. Šiuo atveju pirmosios instancijos teismas nenustatė, o apeliacinės instancijos teismas netyrė, kad dėl buvusio įmonės vadovo V. U. neperduotų dokumentų negalima nustatyti įmonės veiklos, jos turto, nuosavo kapitalo ar įsipareigojimo dydžio ar struktūros, t. y. nebuvo nustatyta būtina ĮBĮ 20 straipsnio 2 dalies 5 punkto taikymo sąlyga. Todėl netinkamas teisės taikymas lėmė neteisingą bylos išnagrinėjimą, nes siekiant įrodyti ĮBĮ 20 straipsnio 2 dalies 5 punkte įtvirtintą tyčinio bankroto požymį buvo privaloma įrodyti daugiau aplinkybių, nei kad pagal JANĮ 70 straipsnio 2 dalies 4 punktą.

16.5. Apeliacinės instancijos teismas neteisingai taikė įrodinėjimą reglamentuojančias proceso teisės normas. UAB „GJ baldai“ sudarius buhalterinių paslaugų teikimo sutartį su UAB „Apskaitos analizė“ šiai įmonei buvo perduoti visi UAB „GJ baldai“ apskaitos dokumentai (įskaitant sutartis) nuo įmonės įsteigimo iki 2013 m. lapkričio 3 d. Todėl UAB „Apskaitos analizė“ žinioje po šios sutarties nutraukimo liko įvairių 2009 m. rugsėjo 21 d. – 2016 m. gegužės 4 d. laikotarpio įmonės dokumentų. UAB „Apskaitos analizė“ negrąžinus dokumentų, UAB „GJ baldai“ 2018 m. kreipėsi į teismą su ieškiniu dėl dokumentų išreikalavimo iš UAB „Apskaitos analizė“. Tačiau šis ieškiny s buvo paliktas nenagrinėtas.

16.6. Aplinkybes, kad BUAB „GJ baldai“ dokumentai nėra buvusio vadovo žinioje, patvirtina ir Vilniaus apygardos teismo 2019 m. liepos 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eB2-1787-275/2019, kuria UAB „Apskaitos analizė“ įpareigota per 15 dienų paskirtam bankroto administratoriui perduoti visus BUAB „GJ baldai“ turimus dokumentus, nes byloje nustatyta, kad V. U. bendrovės dokumentų neturi.

16.7. Remiantis byloje esančia VMI informacija bei dokumentų poėmio aktu, V. U. 2016 m. liepos 22 d. buvo gražinti ne visi 2016 m. birželio 3 d. dokumentų poėmio aktu paimti dokumentai, o tik 26 lapai. Kiti 2016 m. birželio 3 d. poėmio aktu paimti dokumentai (539 lapai) buvo perduoti Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – FNTT). Taigi 2016 m. birželio 3 d. dokumentų poėmio aktu paimti dokumentai nėra V. U. žinioje, jis jų neslėpė ir perduoti negali, nes jie yra perduoti FNTT.

16.8. Nagrinėjamu atveju įmonės vykdytą veiklą, įsipareigojimų struktūrą ir bankrotą lėmusias priežastis iš esmės galima nustatyti remiantis tiesioginiais ir netiesioginiais įrodymais. Sprendžiant dėl įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu, turėjo būti įvertintos ir aplinkybės bei priežastys, dėl kurių bendrovės dokumentai nebuvo perduoti nemokumo administratoriui.

17. Pareiškėja atsiliepime į kasacinį skundą prašo trečiojo asmens kasacinį skundą atmesti kaip nepagrįstą, palikti Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugsėjo 22 d. nutartį nepakeistą. Atsiliepimas į kasacinį skundą yra grindžiamas tokiais argumentais:

17.1. Apeliacinės instancijos teismas tinkamai nusprendė, kad nagrinėjamoje byloje įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu klausimas turėjo būti nagrinėjamas pagal JANĮ nuostatas. Tačiau kad ir kuriuo įstatymu turėjo būti remiamasi, įmonės bankrotas turėjo būti pripažintas tyčiniu.

17.2. Nėra abejonių, kad, remiantis byloje nustatytomis aplinkybėmis, UAB „GJ baldai“ buhalterinė apskaita buvo tvarkoma apgaulingai ir aplaidžiai. Nemokumo administratoriui prieinami duomenys yra banko sąskaitos išrašai ir PVM sąskaitų faktūrų registras, tačiau, neturint jokių kitų buhalterinės apskaitos dokumentų, nėra galimybės nustatyti nei įmonės nemokumo priežasčių, nei jos veiklos ar turto ir kitų duomenų. FNTT ir galimai UAB „Apskaitos analizė“ žinioje yra dokumentai iki 2016

m., tačiau ne 2016 m. – 2018 m. laikotarpio. Nemokumo administratorė, susipažinusi su FNTT turimais duomenimis, nustatė, kad FNTT žinioje nėra nei finansinės atskaitomybės dokumentų, nei didžiųjų knygų ar ūkinių operacijų registravimo žurnalo. Taigi UAB „GJ baldai“ dokumentai ir turtas yra paslėpti, prarasti ar sunaikinti arba įmonės apskaita tyčia vesta apgaulingai ir netinkamai, siekiant privesti įmonę prie bankroto. Be to, dėl V. U. pareigų nevykdymo nemokumo administratorė negali atlikti turto inventorizacijos ir iš dalies ar visiškai nustatyti įmonės turto dydžio, struktūros, įmonės debitorių ir kreditorių.

17.3. Nemokumo administratorė iki šios dienos buvęs įmonės vadovas neperdavė jokio neregistruoto įmonės turto, tačiau iš trečiųjų asmenų nemokumo administratorė gauna informacijos, kad tokio turto įmonė turėjo ir jis galimai buvo neteisėtai parduotas, perleistas kitiems asmenims.

17.4. Nepagrįstais laikytini kasaciniame skunde nurodomi argumentai, kad V. U. nėra atsakingas už dokumentų ir turto neperdavimą nemokumo administratorėi. Už dokumentų ir turto neperdavimą yra atsakingas būtent buvęs įmonės vadovas, o ne buhalterines paslaugas teikusi įmonė. Net jei būtų nustatyta, kad UAB „Apskaitos analizė“ piktybiškai neperduoda dokumentų, buvęs įmonės vadovas yra atsakingas už buhalterinės apskaitos tvarkymą nuo 2016 m. gegužės mėn. iki bankroto bylos iškėlimo. Taip pat nepagrįstais laikytini kasacinio skundo argumentai, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai ištyrė bylos faktines aplinkybes.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl ginčo teisiniam santykiams taikytino teisinio reglamentavimo

18. Byloje kilo klausimas dėl įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu nagrinėjimui taikytino teisinio reglamentavimo. Pirmosios instancijos teismas prašymą pripažinti BUAB „GJ baldai“ bankrotą tyčiniu nagrinėjo pagal ĮBĮ nuostatas ir įmonės bankroto tyčiniu nepripažino. Apeliacinės instancijos teismas pripažino BUAB „GJ baldai“ bankrotą tyčiniu, taikydamas JANĮ. Taigi bylą nagrinėję teismai prašymą dėl BUAB „GJ baldai“ bankroto pripažinimo tyčiniu išnagrinėjo pagal skirtingus teisės aktus (ĮBĮ ir JANĮ). Trečiasis asmuo kasaciniame skunde visų pirma kelia klausimą dėl ginčiui taikytino reglamentavimo. Jo nuomone, pirmosios instancijos teismas nagrinėjamu atveju pagrįstai taikė ĮBĮ normas, reglamentuojančias tyčinio bankroto požymius. Kasacinio teismo teisėjų kolegija šiuos kasacinio skundo argumentus pripažįsta pagrįstais.

19. Šiuo metu juridinių asmenų nemokumo procesą reglamentuoja JANĮ. Remiantis JANĮ 152 straipsnio 1 dalimi, šis įstatymas įsigaliojo 2020 m. sausio 1 d., išskyrus 2 straipsnio 19 dalį, 32 straipsnio 2 dalį, 33 straipsnio 2 dalies 2 punktą, 34 straipsnio 4 dalį, 36 straipsnio 2 dalį, III dalies V skyrių (išskyrus 142 straipsnio 1, 3, 6, 9 ir 11 punktus, 145 straipsnio 5 dalies 5 punktą, 147 straipsnio 1 ir 4 dalis, 148 ir 149 straipsnius) ir 155–163 straipsnius.

20. JANĮ 155 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad iki 2019 m. gruodžio 31 d. pradėtiems juridinių asmenų nemokumo procesams šio įstatymo nuostatos taikomos toms asmenų teisėms ir pareigoms, kurios atsiranda arba yra įgyvendinamos jam įsigaliojus, taip pat toms nemokumo procedūroms, kurios pradėdamos šiam įstatymui įsigaliojus, išskyrus šio įstatymo nuostatas, reguliuojančias: 1)

atlygį nemokumo administratoriui; 2) kreditorių reikalavimų tenkinimo eilę ir tvarką; 3) reikalavimus restruktūrizavimo plano turiniui ir įgyvendinimo trukmei; 4) kreditorių balsavimą dėl restruktūrizavimo plano; 5) nemokumo administratoriaus skyrimą bankroto byloje. Remiantis JANĮ 155 straipsnio 2 dalimi, šio straipsnio 1 dalyje nurodytoms išimtims taikomi šio įstatymo 153 straipsnyje nurodyti įstatymai.

21. JANĮ 153 straipsnyje nustatyta, kad, įsigaliojus šiam įstatymui, netenka galios: 1) Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas Nr. IX-218 su visais pakeitimais ir papildymais; 2) Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas Nr. IX-216 su visais pakeitimais ir papildymais; 3) Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas Nr. VIII-270 su visais pakeitimais ir papildymais; 4) Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas Nr. I-2880 su visais pakeitimais ir papildymais.

22. Taigi, įstatymų leidėjas, reglamentuodamas juridinių asmenų nemokumo procesui taikytinas teisės normas, įtvirtino pereinamąsias nuostatas. Visų pirma įstatymų leidėjas nustatė, kad iki 2019 m. gruodžio 31 d. pradėtiems juridinių asmenų nemokumo procesams JANĮ nuostatos taikomos priklausomai nuo asmenų teisių ir pareigų atsiradimo ar įgyvendinimo bei nemokumo procedūrų pradėjimo momento. Tai reiškia, kad, net ir pradėjus bankroto ar restruktūrizavimo procesą pagal ĮBĮ ar ĮRĮ nuostatas, JANĮ nuostatos šiems procesams taikytinos, jei asmenų teisės ir pareigos atsiranda ar yra įgyvendinamos įsigaliojus JANĮ arba atitinkamai jei tam tikros nemokumo procedūros pradamos jau įsigaliojus JANĮ (2020 m. sausio 1 d.). Taigi JANĮ taikymas iki 2019 m. gruodžio 31 d. pradėtiems juridinių asmenų nemokumo procesams, išskyrus įvardytas išimtis, susietas su: 1) atitinkamų nemokumo procedūrų pradžios momentu; 2) atitinkamų teisių ir pareigų atsiradimo arba jų įgyvendinimo momentu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-112-469/2021, 18 punktas).

23. Taip pat įstatymų leidėjas nustatė išimtis, kokiems iki 2019 m. gruodžio 31 d. pradėtiems juridinių asmenų nemokumo procesams JANĮ nuostatos nėra taikytinos. Tokių išimčių baigtinis sąrašas yra nurodytas JANĮ 155 straipsnio 1 dalyje.

24. Byloje nustatyta, kad Vilniaus apygardos teismas 2018 m. liepos 26 d. nutartimi iškėlė UAB „GJ baldai“ bankroto bylą. Prašymas dėl šios įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu teismui pateiktas 2020 m. balandžio 30 d. Taigi nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad BUAB „GJ baldai“ nemokumo procesas (bankroto byla) pradėtas dar galiojant ĮBĮ. Tačiau prašymas dėl šios įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu buvo pateiktas jau įsigaliojus JANĮ. Prašymo dėl įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu nagrinėjimui taikymo išimtis JANĮ 155 straipsnio 1 dalyje nėra nustatyta. Todėl, sprendžiant šį klausimą, turi būti vertinama, ar šio klausimo sprendimas patenka į minėtame straipsnyje nustatytus atvejus dėl asmenų teisių ir pareigų atsiradimo ar įgyvendinimo įsigaliojus JANĮ, bei naujos nemokumo procedūros inicijavimo momento.

25. Spręsdama klausimą dėl nagrinėjamam ginčui taikytino teisinio reglamentavimo, teisėjų kolegija visų pirma pasisako dėl bylos ginčo dalyko (bankroto pripažinimo tyčiniu) tikslų ir nagrinėjimo ypatumų.

26. Kasacinio teismo praktikoje konstatuota, kad pareiškimo dėl įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu nagrinėjimas yra susijęs su bankrutuojančios (bankrutavusios) įmonės iki bankroto bylos iškėlimo vykdytos veiklos ir jos valdymo vertinimu, kuris leidžia nustatyti, ar įmonė prie bankroto buvo privesta tyčia, t. y. jog bankrotą nulėmė ne verslo nesėkmė, o tyčiniai įmonės valdymo organų veiksmai, siekiant išvengti įsipareigojimų kreditoriams vykdymo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-158-219/2017, 24 punktas). Taigi tyčinio

įmonės bankroto nagrinėjimo klausimo tikslas yra nustatyti, ar įmonės bankrotas buvo sąmoningo blogo valdymo pasekmė.

27. Įstatymas su bankroto pripažinimu tyčiniu tiesiogiai jokių materialinių teisinių padarinių nesieja (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-324-915/2017, 34 punktas). Pripažinus įmonės bankrotą tyčiniu, atsiranda ĮBĮ nurodytos teisinės pasekmės, tokios kaip administratoriaus pareiga patikrinti įmonės sandorius, sudarytus per 5 metų laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo, ir pareikšti ieškinius teisme pagal įmonės buveinės vietą dėl sandorių, priešingų įmonės veiklos tikslams ir (arba) galėjusių turėti įtakos tam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, pripažinimo negaliojančiais (ĮBĮ 20 straipsnio 5 dalis); teismas ne vėliau kaip kitą darbo dieną nuo nutarties pripažinti bankrotą tyčiniu įsiteisėjimo dienos šios nutarties kopiją pateikia prokurorui dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo (ĮBĮ 20 straipsnio 6 dalis); žalą dėl įmonės neįvykdytos kreditoriams prievolės, kurios dydis negali viršyti dėl asmens tyčinės veikos susidariusių ir bankroto proceso metu nepatenkintų reikalavimų sumos, turi atlyginti asmenys, dėl kurių veikimo ar neveikimo kilo tyčinis bankrotas, jeigu prievolė neįvykdyta dėl šių asmenų veikimo ar neveikimo ir šie kreditoriai CPK nustatyta tvarka pareiškė ieškinį teismui dėl žalos atlyginimo (ĮBĮ 20 straipsnio 7 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-284-611/2018, 29 punktas).

28. Atsižvelgiant į tyčinio bankroto tikslą, galima teigti, kad šis bankroto teisės institutas yra skirtas įmonės valdymo organų veiksmų teisėtumo patikrai pagal įstatyme nustatytus pagrindus (ĮBĮ 20 straipsnio 2–3 dalys). Tačiau savaime įmonės bankroto pripažinimas tyčiniu nėra susijęs su pagrindinio bankroto proceso tikslu – patenkinti bankrutuojančios įmonės kreditorių reikalavimus – pasiekimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-16/2014).

29. Įmonės bankrotas pripažįstamas tyčiniu, jei teismas nustato įstatyme nurodytus tyčinio bankroto požymius. Tokie tyčinio bankroto požymiai nustatyti ĮBĮ 20 straipsnio 2–3 dalyse. Pažymėtina, kad, nagrinėjant prašymą dėl įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu, bent vieno ĮBĮ nustatyto tyčinio bankroto požymio nustatymas yra pakankamas bankrotui tyčiniu pripažinti. JANĮ tyčinio bankroto požymiai reglamentuojami šio įstatymo 70 straipsnio 1–2 dalyse.

30. Teisėjų kolegijos vertinimu, sprendžiant dėl JANĮ 155 straipsnio 1 dalies teisės normos taikymo nagrinėjamu atveju, reikia atsižvelgti ir į bendrąsias teisės aktų taikymo laiko atžvilgiu taisykles. CPK 3 straipsnio 9 dalyje nustatyta, kad civilinių bylų procesas vyksta pagal bylos nagrinėjimo, atskirų procesinių veiksmų atlikimo arba teismo sprendimo vykdymo metu galiojančius civilinio proceso įstatymus, t. y. taikomos proceso teisės normos, kurios galioja proceso metu. Priešinga taisyklė taikoma materialiosios teisės normoms – teisiniams santykiams taikomos tos normos, kurios galiojo jų atsiradimo metu. Perskyra tarp proceso ir materialiosios teisės normų darytina atsižvelgiant į normos tikslą – ar ja siekiama nustatyti teisės ar pareigos turinį (materialioji teisė), ar įgyvendinimo priemonės (procesos teisė).

31. Kasacinio teismo praktikoje pripažinta, kad ĮBĮ 20 straipsnyje įtvirtintos taisyklės dėl tyčinio bankroto yra materialiojo pobūdžio. Todėl sąlygų, kokia veikla laikoma tyčiniu bankrotu, apibrėžimas, prezumpcijų elgesio neteisėtumui nustatymas yra materialinio pobūdžio norma, kuriai netaikoma atgalinio galiojimo išimtis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-277-313/2016, 24 punktas).

32. Minėta, kad JANĮ nuostatos nemokumo procesams, pradėtiems iki 2019 m. gruodžio 31 d., taikomos asmenų teisėms ir pareigoms, kurios atsiranda arba yra įgyvendinamos jam įsigaliojus.

Atsižvelgdama į teisės normų, reglamentuojančių tyčinį bankrotą, pobūdį (materialiosios teisės normos), teisėjų kolegija nusprendžia, kad prašymo dėl įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu nagrinėjimo klausimas yra susijęs su veiksmy, kurie yra tyčinio bankroto pagrindas (pareigų dėl tinkamo įmonės valdymo pažeidimo), atlikimo metu galiojusio teisinio reglamentavimo taikymu. Todėl, sprendžiant dėl tyčinio bankroto pagrindų ir jų nustatymo, turi būti taikomas jų atlikimo metu galiojęs teisinis reglamentavimas. Nagrinėjamu atveju nustatyta, kad bankroto procesas buvo inicijuotas galiojant ĮBĮ, o pareiškėja tyčinio bankroto požymius atitinkančius veiksmus nurodo buvus atliktus galiojant ĮBĮ. Taigi šioje byloje įrodinėjamas tinkamo įmonės valdymo pareigos pažeidimas, kuris, kaip įrodinėjama, buvo atliktas galiojant ĮBĮ, t. y. iki JANĮ įsigaliojimo.

33. Remdamasi nurodytais argumentais, teisėjų kolegija nusprendžia, kad nagrinėjamu atveju prašymas dėl BUAB „GJ baldai“ bankroto pripažinimo tyčiniu turėjo būti nagrinėjamas pagal teisinį reglamentavimą, galiojusį veiksmy, kurie yra tyčinio bankroto pagrindas, atlikimo metu, t. y. pagal ĮBĮ teisės normas. Todėl apeliacinės instancijos teismas, nepagrįstai nusprendęs, kad prašymas dėl BUAB „GJ baldai“ bankroto pripažinimo tyčiniu turi būti nagrinėjamas pagal JANĮ nuostatas, netinkamai taikė materialiosios teisės normas ir tai lėmė neteisėto apeliacinės instancijos teismo sprendimo priėmimą.

34. Nustačius, kad nagrinėjamam ginčui apeliacinės instancijos teismas taikė netinkamą teisinį reglamentavimą, atitinkamai nepagrįsta laikytina ir apeliacinės instancijos teismo išvada dėl asmens, atsakingo už tyčinį įmonės bankrotą, nustatymo.

35. JANĮ 70 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad teismas, pripažinęs bankrotą tyčiniu, ta pačia nutartimi nustato asmenį (asmenis), kurio (kurių) veikimas ar neveikimas sukėlė tyčinį bankrotą. Taigi teismui, nagrinėjančiam prašymą dėl bankroto pripažinimo tyčiniu, įpareigojimas įvardyti asmenis, kurių (ne)veikimas sukėlė tyčinį bankrotą, atsirado tik nuo 2020 m. sausio 1 d., įsigaliojus JANĮ.

36. Apeliacinės instancijos teismas taikė JANĮ 70 straipsnio 3 dalį ir nustatė asmenį, sukėlusį tyčinį bankrotą, – BUAB „GB baldai“ vadovą V. U. Minėta, kad prašymo dėl įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu nagrinėjimas yra bankroto procese sprendžiamas klausimas. Teisėjų kolegijos vertinimu, nustatant, kad prašymas dėl BUAB „GJ baldai“ bankroto pripažinimo tyčiniu turėjo būti nagrinėjamas pagal ĮBĮ nuostatas, atsakingo už tyčinį bankrotą asmens nustatymo klausimas taip pat turėjo būti nagrinėjamas pagal šio įstatymo nuostatas. ĮBĮ nėra įtvirtintas reikalavimas nustatyti už tyčinį bankrotą atsakingą asmenį. Atitinkamai kasacinio teismo praktikoje nurodyta, kad ĮBĮ, reglamentuodamas tyčinio bankroto pripažinimą, neįpareigoja įvardyti atsakingo (kaltojo) asmens (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-324-915/2017, 34 punktas).

37. Konstatavusi, kad nagrinėjamoje byloje prašymas dėl BUAB „GJ baldai“ bankroto pripažinimo tyčiniu turėjo būti nagrinėtas pagal ĮBĮ nuostatas, teisėjų kolegija taip pat konstatuoja, kad teismas nutartimi, kuria išspręstas šis prašymas, neturėjo nustatyti ir už tyčinį bankrotą atsakingo asmens, nes tokio reikalavimo ĮBĮ nenustato.

Dėl bylos procesinės baigties

38. Remdamasi nurodytais argumentais, teisėjų kolegija nusprendžia, kad apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas prašymą dėl BUAB „GJ baldai“ bankroto pripažinimo tyčiniu, taikė netinkamą teisinį reglamentavimą ir tai nulėmė neteisėtos apeliacinės instancijos teismo nutarties priėmimą, todėl skundžiama apeliacinės instancijos teismo nutartis naikintina.

39. Teisėjų kolegijai nusprendus skundžiamą apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikinti, prašymas dėl BUAB „GJ baldai“ bankroto pripažinimo tyčiniu perduodamas iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui. Nagrinėjamoje byloje ginčas kyla tik dėl ĮBĮ 20 straipsnio 2 dalies 5 punkte nustatyto tyčinio bankroto požymio (netinkamas įmonės buhalterinės apskaitos tvarkymas) taikymo. Aiškinant šį tyčinio bankroto požymį, kasacinio teismo praktikoje nurodoma, kad ne bet kuris buhalterinės apskaitos tvarkymo taisyklių pažeidimas ir ne bet kuris buhalterinės apskaitos dokumentų neišsaugojimas lemia bankroto pripažinimą tyčiniu, o tik toks, dėl kurio negalima visiškai ar iš dalies nustatyti įmonės veiklos, jos turto, nuosavo kapitalo ar įsipareigojimų dydžio ar struktūros. Toks negalėjimas turi būti susijęs su objektyviu neįmanomumu įvertinti įmonės nemokumo priežastis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-510-915/2018, 29 punktas).

40. Pažymėtina, kad apeliacinės instancijos teismas skundžiamoje nutartyje pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad BUAB „GJ baldai“ buhalterinė apskaita buvo tvarkoma netinkamai. Tačiau, taikydamas nagrinėjamam ginčui JANĮ nuostatas, apeliacinės instancijos teismas nenagrinėjo būtino ĮBĮ 20 straipsnio 2 dalies 5 punkte nustatyto tyčinio bankroto elemento – negalėjimo visiškai ar iš dalies nustatyti įmonės veiklos, jos turto, nuosavo kapitalo ar įsipareigojimų dydžio ar struktūros. Pirmosios instancijos teismas, įvertinęs ginčo aplinkybes, nusprendė, kad nemokumo administratorė neįrodė, jog dėl netinkamo BUAB „GJ baldai“ buhalterinės apskaitos tvarkymo negalima visiškai ar iš dalies nustatyti įmonės veiklos, jos turto, nuosavo kapitalo ar įsipareigojimų dydžio ar struktūros. Tai reiškia, kad šios pirmosios instancijos teismo nustatytos aplinkybės liko neišnagrinėtos apeliacinės instancijos teismo.

41. Teisėjų kolegijai nusprendus panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui, kiti kasacinio skundo argumentai vertintini kaip neturintys reikšmės teismų praktikos formavimui ir įtakos skundžiamos nutarties teisėtumui, todėl dėl jų teisėjų kolegija išsamiau nepasisako.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsniu,

n u t a r i a :

Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugsėjo 22 d. nutartį panaikinti ir perduoti bylą dėl BUAB „GJ baldai“ bankroto pripažinimo tyčiniu iš naujo nagrinėti Lietuvos apeliaciniam teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Alė Bukaviniene

Antanas Simniškis

Egidija Tamošiūnienė

</div